

Transitievisie Warmte

Reactienota Zienswijzen

Gemeente Oldambt
J. Modastraat 6
Postbus 175
9670 AD Winschoten

Het ontwerp Transitievisie Warmte Oldambt Verwarmt (2021) heeft ter inzage gelegen van 17 november tot en met 15 december 2021. De Transitievisie Warmte is een beleidsdocument waarin de gemeente opschrijft hoe we de komende jaren de overstap maken naar alternatieve warmtevoorzieningen. De basis van het beleid is gevormd door onderzoeken naar alternatieven voor aardgas. Waar liggen de kansen? Wat zijn betaalbare alternatieven? Hierbij zijn uitgangspunten gevormd en keuzes gemaakt waarmee het beleid is opgesteld.

De visie

In de kern komt het beleid erop neer, dat de gemeente Oldambt niet direct gaat beginnen met het aanwijzen van dorpen die voor 2030 van het aardgas af moeten. Als landelijke gemeente zijn er niet genoeg alternatieve warmtevoorzieningen betaalbaar voor onze bewoners. Het is voor onze gemeente dus logischer om te beginnen met het besparen van energie. Hier zullen we op inzetten door te beginnen met het verduurzamen van de woningen door bijvoorbeeld te isoleren. Zo zal het in de toekomst gemakkelijker zijn om over te stappen op een alternatief voor aardgas doordat meer alternatieven betaalbaar worden en er meer tijd is om te innoveren. Ook door de focus te leggen op energiebesparingen voorkomen we dat woonlasten en energiearmoede binnen onze gemeente toenemen.

Het college van B&W heeft ingestemd met het ontwerp Transitievisie Warmte: Oldambt Verwarmt (2021) op 2 november 2021. Wat volgt is een periode van informeren en inspraak waarna de gemeenteraad zich er over gaat uitspreken. In 2022 zullen concrete plannen worden gemaakt voor de wijken en dorpen waar lopende projecten lopen die gekoppeld kunnen worden aan de warmtetransitie, waarna de rest van de gemeente zal volgen. Door af te stappen van fossiele brandstoffen wil onze gemeente in de toekomst een duurzame en klimaatbestendige gemeente worden. Hier nemen we de geleerde lessen uit onze proeftuin van het programma aardgasvrije wijken: Nieuwborgen.net in mee.

Inspreker	Opmerkingen	Antwoord
1.	In het kader van haalbaar en betaalbaar voor woningeigenaren zou ik graag hierin ook een rol weggelegd zien voor de netbeheerders. Dit in verband met de inzichten op het huidige gas & elektra netwerk (pg. 5).	We nemen de suggestie over.
	Wellicht staat het later in het stuk al benoemd maar als lokale netbeheerder is het voor ons van belang dat er tijdig voor een warmte alternatief gekozen wordt door de gemeente (pg. 5).	We nemen deze opmerking voor kennisgeving aan. Bij verdere ontwikkelingen voor een warmte alternatief zal de gemeente tijdig contact opnemen.
	Wij geven alle gemeentes als tip mee: wellicht dat groen gas en waterstof te vervangen is door "duurzame gassen" dit omdat er wellicht nog andere alternatieven duurzame gassen beschikbaar komen in de toekomst (pg. 16).	In de visie wordt groen gas en waterstof meermaals geduid als duurzaam gas. Om consistent te blijven zullen wij voor de desbetreffende passage deze aanvulling maken.
	De landelijke netbeheerders hebben uitgesproken dat "groene waterstof" vanaf 2030 wellicht een rol zou kunnen gaan spelen in het verwarmen van de bebouwde omgeving (pg. 17).	We nemen deze aanvulling over.

	aanvullend: op diverse plaatsen moeten worden uitgebreid of verzaamd. Dit zal zowel ondergronds als bovengronds een ruimtelijk een impact hebben (pg. 18).	We nemen deze aanvulling over. En zullen de opmerking over de ruimtelijke impact toevoegen.
	Graag aanpassen naar : Enexis Netbeheer B.V. (pg. 34).	Bij deze.
2.	De tekst “samen met onze inwoners” verwijderen, daarnaast levert de gemeente geen brandstof en is ook geen tussenpersoon daarbij; het gaat alleen over de ambitie van de gemeente Oldambt (pg. 2).	Deze opmerking nemen wij voor kennisgeving aan.
	Dat stoppen kan alleen voor de gemeentelijke organisatie en kan geëist worden bij de (onder)aannemers en leveranciers. M.a.w. de tekst duidelijk en exact aangeven (pg. 5).	De gemeente uit zijn ambitie om te stoppen met het verbruik van aardgas. Momenteel is daar niemand toe verplicht. Met de wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie die sinds 15 december in consultatie is gegaan kan deze verplichting in de toekomst wellicht wel worden opgelegd.
	“In Oldambt ... in de gemeente”. Dit is een vreemde zin, dus anders redigeren zodat de betekenis duidelijk is (pg. 6).	De zin is nu als volgt geredigeerd: In Oldambt zijn veel reststromen vanuit de akkerbouw geschikt voor het produceren van groen gas. Andere warmtebronnen zijn daarentegen in mindere mate geschikt voor de voornamelijk oude en vrijstaande woningen in onze gemeente.
	“Een energiezuinige ... warmtebron.” Moet worden verwijderd, want voor een niet-energiezuinige woning geldt hetzelfde (pg. 6).	Een niet-energiezuinige woning is niet geschikt voor iedere warmtebron. We willen geen onwenselijke situaties creëren.
	Hier wordt 3x “extreem” gebruikt, dit wijzigen in: “extreem” wordt: door hitte, “extremen” wijzigen in: weersomstandigheden en “Die extremen willen wij .” in “Die omstandigheden willen wij “ (pg. 6/7).	Tekstueel is dit gewijzigd.
	Minder afhankelijk van buitenlands gas zijn blijft toch gevaren geven voor aardbevingen, want dat gas wordt wederom in de gasvelden opgeslagen, m.a.w. deze zin anders redigeren, want stoppen met gas blijft stoppen! (pg. 7).	Het kan zijn dat gasvelden tijdelijk gebruikt worden voor opslag. Wanneer wij als gemeente van het aardgas afstappen zal deze behoefte ook afnemen.
	Is de gemeente een verbindende partij?, onmogelijk het contact e.d. tussen gebruiker en leverancier is rechtstreeks! De gemeente kan hooguit als regisseur optreden (pg. 7).	Als regisseur kan de gemeente verbindend optreden. Wij nemen deze opmerking voor kennisgeving aan.

	Vervang het woord “stakeholder” in belanghebbende(n) in deze visie, het gebruik van stakeholder heeft meerdere mogelijkheden, dus onhandig (pg. 7).	De betekenis van stakeholder en belanghebbende(n) is één en hetzelfde.
	De Industrie en Glastuinbouw vragen bv. binnen de gemeente hun omgevingsvergunning aan! M.a.w. daarin kan de gemeente optreden als regisseur bij gebruik van brandstoffen o.i.d. (pg. 8).	De TVW betreft de gebouwde omgeving. Hier valt de industrie en glastuinbouw buiten.
	“Betaalbaar, comfortabeler en aantrekkelijk te maken voor jong en oud”, maar dit is niet waar, uit alle gegevens en onderzoeken blijkt het overduidelijk dat het duurder wordt, soms onbetaalbaar, door het huis onaantrekkelijk (bv slecht geïsoleerd huurhuis) en niet comfortabel. Dit mag alleen genoemd worden als aan alle voorwaarden is voldaan, compleet met de benodigde subsidie; de ervaring met aardbevingen hebben dat geleerd! Een uitgangspunt moet zijn de gemiddelde inkomenspositie van onze inwoners (handig een inkomensgrafiek van Oldambt op te nemen). Daarnaast zijn de websites regionaalloket.nl of jouwbespaarcoach.com geen echte hulp: het gebruik heeft geen meerwaarde! (pg. 10).	D.m.v. verduurzamen kan wel degelijk bespaard worden op de woonlasten, hiermee wordt het wonen bovendien comfortabeler. De websites regionaalenergieloket.nl/oldambt en jouwbespaarcoach.com hebben wat ons betreft ook een meerwaarde. Zo kan iedereen informatie inwinnen over geschikte maatregelen via de website of telefonisch. Het loket richt zich daarbij op verduurzamende maatregelen. Waar jouwbespaarcoach.com rekening houdt met energiearmoede en woonlasten, vanuit de RRE/RREW regeling biedt de website al energiebespaarpakketten aan. Dit kan in de toekomst worden uitgebreid waardoor de meerwaarde zal toenemen. Aanvullend zal vanaf 13 januari de campagne zosimpelalswat.nl van start gaan.
	Figuur van Trias Energetica plaatsen (er zijn er meerdere van!); “onwaarschijnlijk” te wijzigen in “niet haalbaar” (pg. 11).	Het concept van Trias Energetica wordt tekstueel uitgelegd. Een afbeelding voegt daarin weinig toe. Het vooraf afschrijven van de haalbaarheid van de warmtetransitie is onnodig. De warmtetransitie bevindt zich in zijn kinderschoenen. In de toekomst zouden er zomaar grotere stappen gezet kunnen worden met meer Rijksgelden of nieuwe innovatieve ontwikkelingen.
	Welke knelpunten zijn exact geagendeerd bij WCG en VNG? (pg. 11).	Financiële middelen, personele capaciteit, ondersteunende wetgeving en draagvlak zijn de meest voorkomende knelpunten. Voornamelijk het WTG biedt hiervoor een platform om in samenwerking met andere Groningse

		gemeenten deze punten te discussiëren (en te agenderen).
	Enkele pagina foutief genummerd (dubbeling) (pg. 11/12/13).	Dit zal worden gecorrigeerd.
	Behoren Nieuw Beerta, Drieborg, Hongerige Wolf, Ganzedijk en Bad Nieuweschans bij de “dorpenring”? Dit moet anders beschreven worden, nu onduidelijk. Gem. inkomen is dit per woning of gezin? (pg. 13).	Het betreft een profielschets van onze gemeente. Wat onder de dorpenring valt heeft verder geen implicaties. Het gemiddelde inkomen is per inwoner. Dit zal worden aangevuld.
	Ambitie is onjuist, het is een verplichting en zelfs vastgelegd> (pg. 13).	In het klimaatakkoord is afgesproken om in 2050 95% van onze CO ² uitstoot te verminderen ten opzichte van 1990. De ambitie is om dit te bereiken door de gebouwde omgeving aardgasvrij te maken.
	Onmogelijk bij het verwarmen tot 90°C, water kookt in de cv met alle gevolgen van dien! Ouderwetse ribradiatoren kunnen 90°C verdragen, verf niet! (pg. 15).	Water kookt bij 100 °C. In de tekst wordt aangegeven dat er radiatoren zijn die tot wel 90 °C kunnen worden verwarmd.
	“Maar ... verduurzamen” Gaarne uitleg om warmtevraag verminderen door te verduurzamen! Warmtevraag is geen energie. (pg. 16).	Met de warmtevraag wordt bedoeld hoeveel energie er nodig is om de woning te verwarmen. Een lagere warmtevraag betekent dus een lagere vraag naar energie.
	WKO-net is dat Warmte Koude Opslag? Afkortingen duidelijk aangeven in een tabel met verklaringen! (pg. 16).	Afkortingen zijn daar waar nodig uitgeschreven, in de figuur was hiervoor geen plaats. In het bijschrift is het warmte- en koudeopslag (WKO) verduidelijkt.
	Er staat “Het groene gas ... Oldambt.” En “De oudere, vrijstaande ... verwarmen.” En “Niet iedere woning kan dus overstappen.” Waar wel en waar niet? En alleen in Nieuwolda of ook in andere dorpen? (pg. 17/18).	Binnen het Programma Aardgasvrije Wijken waar Nieuwolda (en Wagenborgen) aan participeren wordt het gebruik van groen gas onderzocht. De geleerde lessen uit dit onderzoek zullen worden toegepast op de rest van onze gemeente.
	Waar (in de kleine dorpen en het buitengebied) is de capaciteit van het elektriciteitsnet voldoende genoeg hiervoor? Daarnaast de huidige en toekomstige capaciteit aangeven. Daarnaast altijd mogelijkheid houden voor de woningen, zodat zonnepanelen op schuurdaken niet de capaciteit opeisen boven de woningen! (pg. 18).	Met de huidige trend van verduurzamen is het duidelijk geworden dat er steeds meer van ons elektriciteitsnet gevraagd zal worden. Hierover zal nauw contact worden onderhouden met onze netbeheerder om zo voldoende capaciteit te creëren in de toekomst.
	Het grootste gedeelte van Oldambt incl. de meeste dorpen is toch ook “elektrisch” mogelijk? Zo niet, wat is de	Zoals aangegeven op pagina 18 is volledig elektrisch inderdaad een optie. Het heeft echter niet de voorkeur van de gemeente om uit te

	capaciteit van de aanvoer van groene gas en/of waterstof? De opties in het figuur zeggen dus niet veel! (pg. 21).	werken als gezamenlijke aanpak. Dit komt doordat het verzwaren en uitbreiden van het elektriciteitsnetwerk veel tijd en geld zal kosten. Wat in de toekomst een onnodige investering zou kunnen zijn. De opties in de figuur geven de alternatieve voorkeursopties aan gebaseerd op de nationale en maatschappelijke kosten en de eventuele beschikbaarheid van de alternatieve warmtevoorziening. Zo zou het kunnen zijn dat niet overal de goedkoopste optie mogelijk is en dat er daarom gebieden zijn aangewezen waar verder onderzoek moet plaatsvinden.
	“Dit is vaak ... verduurzamen.” Op basis waarvan? Praktisch gezien is dit onjuist. Terugverdienen geldt altijd, want het kan worden meegenomen als “kapitaal” bij vertrek/verkoop (pg. 23).	Zoals in de passage aangegeven zijn er naast terugverdienen ook andere redenen, om op oudere leeftijd niet de gehele woning te willen verbouwen. Daarnaast wordt de nuance gemaakt, dat dit natuurlijk niet geldt voor iedereen. Het blijft maatwerk.
	Waarom zijn Beerta en Nieuw Beerta gelijkwaardig bij de scores; Nieuw Beerta is wel te vergelijken met Drieborg (pg. 27).	Dit heeft te maken met de data die beschikbaar is voor ons als gemeente. Hierin zijn de gegevens van Beerta en Nieuw Beerta samengevoegd. Dat er verschillen zijn tussen beide dorpen zijn we ons van bewust.
	Hoe voorkomt de gemeente monopolisten is de vraag; heel makkelijk, want de gemeente heeft toch de regie! Gewoon aangeven! (pg. 35).	Deze vraag is gesteld tijdens de klimaattafels als eventuele zorg. Zoals benoemd in het ontwerp van de transitievisie warmte zal de gemeente zich opstellen als regisseur, waarmee dergelijke situaties voorkomen moeten worden.
	Alles veranderen in: “Door te weinig deelnemers aan deze vragenlijsten zijn de cijfers niet bruikbaar voor conclusies.” Voor conclusies moet een steekproef aan bepaalde voorwaarden voldoen en dat is niet van toepassing (maar 0,44% van de bevolking, zie de voorwaarden van Statistiek/Stochastiek (pg. 36/37).	We zullen verduidelijken dat er geen conclusies op de uitkomsten van de vragenlijst zijn getrokken.
	Zie pagina 27: zelfde vraag! (pg. 38).	Dit heeft te maken met de data die beschikbaar is voor ons als gemeente. Hierin zijn de gegevens van Beerta en Nieuw Beerta samengevoegd. Dat er

		verschillen zijn tussen beide dorpen zijn we ons van bewust.
	“Kosten per ton CO ₂ ”, schrijven als “Kosten (per ton CO ₂)”; PBL is Planbureau Leefomgeving? Geef afkortingslijst! En verwijder tikfout “eleketrisch” (pg. 39).	Het betreft de kosten per ton CO ₂ -besparing. PBL (Planbureau voor de Leefomgeving). De tikfout is gecorrigeerd.
	Tabelhoofd aangeven, leest wat makkelijker (pg. 40/41).	Deze opmerking nemen wij ter kennisgeving aan.
3.	Bio gas en groen gas, de vraag gaat dit door de bestaande gasbuizen of moeten hiervoor gasbuizen worden aangelegd? (pg. 18).	Bio gas zal niet door de bestaande gasleidingen worden gestuurd. Groen gas daarentegen wel omdat het gelijkwaardig is aan de eigenschappen van aardgas.
	Geothermie, kwestie van warmte uit de bodem halen. Is dat hetzelfde als in Assen dat het de kans heeft om aardbevingen op te wekken (pg. 19).	Voor eventuele geothermie dient er een onderzoek te worden uitgevoerd naar de mogelijkheden, gevolgen en kosten.
	Elektriciteit, hoe zit dat met zonnepanelen? Bv. bij het zwembad? Zijn ze al een tijdje mee bezig (pg. 19).	Dit valt buiten de TVW.
	Komt er nog een voorlichting voor de inwoner? Niet iedereen gaat de TVW lezen?	Vanuit de gemeente willen we onze inwoners graag informeren. In de toekomst zullen daar via de gebruikelijke kanalen vaker nieuwsberichten over komen. Ook werken we nauw samen met het regionaalenergieloket.nl en jouwbespaarcoach.com waar veel informatie over het besparen van energie en woonlasten te vinden is. Ook bij het opstellen van de wijkaanpak zullen bewoners vroegtijdig betrokken worden in het proces. Aanvullend zal vanaf 13 januari de campagne zosimpelalswat.nl van start gaan. Een campagne die mensen bewust maakt van de bespaarmogelijkheden in de woning.
4.	Niet per definitie altijd waar. Niet elke energiezuinige woning is geschikt voor verwarming middels elektra (pg. 6).	In principe is een energiezuinige woning ook geschikt voor elektrische verwarming. Toch kan inderdaad de nuance gemaakt worden dat hierin maatwerk een belangrijke rol speelt.
	Acantus kijkt voor de uitvoering van projecten ca. 3 tot 6 jaar vooruit. Het is wenselijk dat vooral de gemeente en	De Transitievisie Warmte is het startpunt van de warmtetransitie. De gemeente verwoordt hierin haar visie. Het vervolg zal vorm krijgen in

	wellicht de particuliere woningbezitter ook zover vooruit kijken. Het is goed om vanuit de voorliggende visie met elkaar in gesprek te komen over de renovatieprojecten die nu geprogrammeerd worden. Het zou zonde zijn om nu woningen te voorzien van bijv. een warmtepomp die mogelijk over 10 tot 20 jaar worden aangesloten op een warmtenet. Dringend verzoek aan de gemeente om snel concreet te worden in bijv. de aanleg van de warmtenetten en groen gas installaties. Geldt idem voor gewenste doel qua energielabel vanuit de visie van de gemeente. Graag overleg hierover (pg. 11).	de uitwerking van de wijkwarmte aanpakken, waarin stakeholders en inwoners een belangrijke rol dienen te krijgen. Het contact tussen Acantus en de gemeente Oldambt is hierin belangrijk. Hierover overleggen we graag. Betreffende de warmtenetten zal er een vervolg onderzoek moeten plaatsvinden naar de rendabiliteit. Voor groen gas nemen we de geleerde lessen vanuit het Nieuwborgen.net project mee daar waar mogelijk voor de rest van de gemeente.
	Gedachte hierachter is waarschijnlijk dat uitgegaan wordt van een restantopgave die door de energieleverancier opgelost wordt, waardoor de woning per saldo CO2 neutraal is. Is het mogelijk om dit specifiek te benoemen? (pg. 13).	De passage doelt op de opgave, 600 woningen per jaar aardgasvrij. Zo is de gehele gemeente aardgasvrij tegen het jaar 2050. De focus ligt echter eerst op energiebesparing. Zo kan er in een later stadium sneller opgeschaald worden.
	graag vervangen door "... vanuit de transitievisie wenselijk zijn..." (pg. 15).	Wij nemen deze opmerking over.
	Dat klopt wel, maar formulering kan de lezer op het verkeerde been zetten. De isolatieopgave is er in alle gevallen. Beter is om de verwoording andersom te doen. Wanneer een woning slecht geïsoleerd is, is hoge temp verwarming de enige oplossing (pg. 17).	Ook door de verwoording om te draaien blijft het principe hetzelfde. Naast een hogere warmtevoorziening blijft isolatie een belangrijke prioriteit, dat is immers verwoord.
	Vanuit de visie (>5 jr) zou het wellicht goed zijn om dit wel een plek te geven. Dat het op korte termijn nog niet beschikbaar is, doet niets af aan de visie van de gemeente qua inzet op deze oplossing (pg. 18).	Er is nog veel onduidelijk rondom waterstof. Vanuit de landelijke netbeheerders is er aangegeven dat waterstof wellicht een rol vanaf 2030 kan gaan spelen. Deze ontwikkeling zal worden afgewacht zoals aangegeven in de visie. Mocht er meer duidelijk worden over de toekomst van waterstof, zal dit worden opgenomen in de herijking van de TVW.
	prijspeil 2018 (pg. 20).	Wij zullen in de visie het jaartal verduidelijken.
	klopt, maar wanneer er een gasketel in de woning zit, wordt de opgewekte elektra gebruikt voor bijv. de benodigde stroom	De visie brengt o.a. in kaart wat de alternatieve warmtevoorzieningen zijn en waar er kansen liggen binnen

	voor de TV, wasmachine etc. Dit staat los van de warmte transitie visie (pg. 20). In relatie tot de kaart op de vorige pagina: welk advies geeft de gemeente de woningeigenaren qua gewenste isolatieniveau van de woning? Wat moet het doel zijn waar de woningeigenaren naar toe moeten werken, willen zij slimme dingen doen in relatie tot de warmte visie. Kan de gemeente hier concreter in adviseren? (pg. 22). Dit zijn dan ook veelal de sociale huurwoningen. Er wordt in deze paragraaf specifiek benoemd dat de hoge inkomens in staat zijn de warmtetransitie (mee) te financieren. Dat suggereert dat de lage inkomens daartoe niet in staat zijn. Mogen we er daarmee vanuit gaan dat de gemeente de corporaties financieel ondersteunt in de uitvoering van de warmte transitievisie? (pg. 22). Is tot heden in de GGA niet op deze manier op tafel geweest. Is ook in het start, koers en visiedocument niet als zodanig benoemd. Absoluut een goed initiatief om de aanwezige mogelijkheden te gebruiken! (pg. 25). Hoe dit te lezen in relatie tot het financieel ondersteunen van de lage inkomens van p.22/23? (pg. 29). mooie kaart! Op welke manier worden de corporaties aangehaakt? Is dat alleen binnen de GGA's? Acantus heeft de behoefte dat de gemeente de regie neemt in bijv. de warmtenetten en afstemming zoekt. Acantus is doende met de portefeuillestrategie en wil graag de	onze gemeente. Zonnepanelen op dak is dan één van de opties. Iedere woning is verschillend qua ruimtegebruik, verwarmings-behoefte, onderhoud en staat van verduurzaming. Een vaste doelstelling is wat dat betreft onwenselijk, omdat de te nemen maatregelen maatwerk blijft. Dit zal concreter worden bij het uitwerken van de wijkaanpak(ken). Bij het lezen van deze opmerking is het opgevallen dat hier nuance in aangebracht mag worden. Uiteindelijk is het doel dat iedereen wordt meegenomen in de warmtetransitie. Als de hogere inkomens hier niet in staat toe zijn zal het een onmogelijke opgave worden. Voor financiële steun zijn wij als gemeente afhankelijk van nationale regelingen. De RREW is hier onderdeel van, verdere uitbreiding en de besteding van aankomende regelingen zullen in overleg genomen moeten worden. De eerste stap voor de gemeente is het opstellen van haar transitievisie warmte. De kansen binnen de GGA worden geanalyseerd. Zo zien we kansen voor een betere samenwerking, dit moet verder worden uitgewerkt in zowel het koersdocument als de wijkaanpakken. Op pagina 22/23 wordt aangeduid dat de wens om bijvoorbeeld eerst lagere inkomen huishoudens te helpen een politieke afweging is. Momenteel is er nog geen financiële ondersteuning, naast de bestaande subsidies en duurzaamheidsleningen. De communicatie met de woningcorporaties moet nog een officiële vorm krijgen. Voor de huidige GGA zou het een mogelijkheid zijn om dat te combineren. Wat betreft de warmtenetten is er nog onderzoek nodig of het realiseren van warmtenetten überhaupt mogelijk is.
--	--	---

	warmtevisie een plek hierbinnen geven (pg. 29).	Waar deze kansen liggen is aangegeven op de kaart van pagina 21.
5.	De drinkwatersector is voorstander van de energietransitie naar duurzamere alternatieven. Tegelijkertijd bestaat er een leveringsplicht voor onze sector én een voorzorgsprincipe om het grondwater te beschermen tegen zaken die onomkeerbaar zijn. Ook zijn er eisen voor de volksgezondheid die stellen dat drinkwater niet warmer dan 25 graden Celsius mag worden geleverd. Ook niet in hete zomers, vanwege legionellavorming. Daarom vragen wij om drinkwater een plek te geven in deze Transitievisie Warmte én dat waterbedrijf Groningen betrokken wordt bij de uitvoering van de visie in de wijkuitvoeringsplannen. Op deze wijze worden dan de juiste randvoorwaarden gecreëerd om zowel de warmte-/energie transitie als de drinkwatervoorziening tot een succes te maken en te houden. <u>Voorstel te gebruiken teksten:</u> “De ondergrondse infrastructuur waarvan de drinkwaterleidingen een onderdeel zijn, zijn cruciaal om de inwoners van onze gemeente van drinkwater te voorzien. Ongewenste opwarming van drinkwaterleidingen door opwarming vanaf het maaiveld dan wel verticale opwarming in de ondergrond, bijvoorbeeld door interactie met (toekomstige) warmtenetten, zijn aandachtspunten voor onze gemeente. Deze aandachtspunten worden meegenomen en uitgewerkt bij de uitvoering van de visie in samenwerking met Waterbedrijf Groningen”.	Voor het vervolg proces zullen we u benaderen als stakeholder. We zullen de boodschap van uw bericht meenemen in de visie. Let wel: de visie duidt op een onderzoek naar warmtenetten en de mogelijkheden daartoe.
6.	Dit is een helder stuk met duidelijke regie vanuit de gemeente Oldambt. De focus eerst op energiebesparing is juist uitgangspunt.	Deze opmerking nemen wij voor kennisgeving aan.

	Er worden diverse energie-eenheden genoemd, bv J(oule), kWh en energiewaarde per m³ gas. Voor de leesbaarheid is het handig de equivalentie van de eenheden te vermelden: 1kWh = 3,6 M(ega) Joule = 3,6 x 10⁶ J. Voor Nederlands aardgas : 1m³ = 35,17 MJ = 9,8 kWh Tabel op p13 Gemiddeld verbruik gas alle huishoudens in gemeente Oldambt is dan: 18.111(tabel p12) x 1560 x 35,17 MJ = 0,99 x 10⁶ GJ (bij benadering de uitkomst van de 1,0 miljoen GJ (pg. 14).	De verduidelijking is aan de factsheet toegevoegd. Waar de toevoeging van 1 kWh = 3,6 MJ en 1 m³ = 9,8 kWh. Waarmee m³ en kWh met elkaar vergeleken kunnen worden.
	De Technische Analyse (p38) van het PBL voor wijk Winschoten-Centrum geeft als voorkeursoptie Elektrisch ,dit wijkt af van de voorkeursoptie van de gemeente.	Elektrisch is geen collectieve aanpak. Iedereen staat zich wat dat betreft vrij om over te stappen op elektrische verwarming. Hiervoor is in het algemeen een goed geïsoleerde woning nodig én zal het netwerk moeten worden opgewaardeerd. Dit zal duidelijke moeten worden tijdens het opstellen van de wijkaanpak, waar de voorkeur ligt. Zodat de gemeente de netbeheerder tijdig kan informeren.
	De neergelegde gemeentelijke visie is in deze eerste versie een redelijk helder stuk.	De opmerking nemen wij voor kennisgeving aan.
	Eerst voor alle andere zaken energiebesparing.	Het merendeel zal er goed aan doen door te beginnen met energie besparen. Toch kunnen er ook inwoners zijn die al willen kijken naar een alternatieve warmtevoorziening.
	Leesbaarheid t.b.v. beoordeling en analyse van energiedata vergroten. Keuze voorkeursoptie voor de diverse wijken en dorpen naast de kosten ook de bijwerkingen van de keuze voldoende meewegen.	Deze opmerking nemen wij voor kennisgeving aan. De voorkeursoptie is een afweging van de kosten en kansen die de gemeente momenteel heeft geanalyseerd. Bij het uitwerken van de wijkaanpakken zal hier voldoende ruimte zijn om als inwoner zijn/haar wensen te delen, wat meegenomen zal worden bij de uitwerking.
7.	Als lokale energietoekomst van betrokken inwoners zijn wij blij met het tot stand komen van deze Transitievisie Warmte. Als onderdeel in de brede 'energietransitie' is duurzame	Wij nemen deze opmerking voor kennisgeving aan.

	verwarming een factor van grote betekenis. Ook de (richting van de) inhoud stemt ons positief. Die biedt in ambities en doelstellingen mooie aanknopingspunten om in de dagelijkse praktijk een slag te maken, bijvoorbeeld op het gebied van energiebesparing door verduurzamen en isoleren. De profielschets biedt op zichzelf inzicht, de toelichting op wat de verschillende (technische) mogelijkheden van warmtebronnen zijn is verhelderend, en ook de uitkomst van de prioriteitstelling is op zich begrijpelijk. En dat te weten was in elk geval noodzakelijk om rond deze tijd (vóór eind 2021) inzichtelijk te hebben.	
	Daarmee zijn de positieve punten wel besproken. Voor het overige is namelijk de kwaliteit van deze warmtevisie als inhoudelijk consistent en begrijpelijk document wat ons echt te mager. En dat is jammer, gelet op de goede bedoelingen met de inrichting van het proces tot nu toe. De beargumentering en de onderbouwing van de conclusies is niet weergegeven en dus is niet vast te stellen of de conclusies correct zijn en gedragen worden door de voorafgaande analyse. Correcte verwijzing naar externe bronnen die voor de analyse gebruikt zijn (daar heeft het in elk geval de schijn van) ontbreken. Wat bijvoorbeeld onder de verschillende categorieën en wegingsfactoren moet worden begrepen, waar de cijfers op gebaseerd zijn, wat de grenzen van de verschillende wijken/buurtten zijn etc., is niet uit het ontwerp af te leiden.	Het document verwoordt de uitgangspunten van de gemeente, analyseert de kansen en knelpunten voor alternatieve warmtevoorzieningen. Waar vervolgens een stappenplan wordt geformuleerd in hoofdstuk 5. De conclusie is dat we willen inzetten op energiebesparingen. Hoe we dit gaan bereiken voor de verschillende dorpen is niet iets wat nu al is geconcludeerd, dat willen we graag beslissen met de verschillende dorpen/wijken/buurtten bij het opstellen van de wijkaanpakken. Wat bijvoorbeeld onder de verschillende categorieën, cijfers en wegingsfactoren wordt verstaan is uitgelegd onder het kopje 3.4. Waar elke criteriapunt wordt besproken. De wegingstabel kan in de toekomst gebruikt worden om het vervolg van de wijkaanpakken vorm te geven.
	Evenzo is niet helder aangegeven bijvoorbeeld wat de relatie is met andere componenten van de energietransitie, terwijl die verbinding er heel nadrukkelijk is. Ook voor warmte is elektriciteit een behoefte, en dus moet de impact op de vraag daarvan in ogenschouw worden genomen. In de winter zal de energievraag immers veel groter zijn dan in de zomer en dat heeft gevolgen voor de keuze in te gebruiken bronnen.	We zijn ons ervan bewust dat de warmtetransitie nauw samenhangt met andere thema's en zouden graag hierin meer samenwerking zoeken. Dit is benoemd in onze visie, die dient als startpunt voor het verder uitwerken van de warmtetransitie. Zo zullen de toekomstige keuzes voor alternatieve warmtevoorzieningen tijdig worden besproken met o.a. de

	netbeheerder die een veel beter zicht heeft op onze netcapaciteit.
Anders gezegd: de uitkomst van een berekening is gegeven maar wat de rekensom is, en welke gegevens er in gestopt zijn om tot deze uitkomst te komen, is geheel onduidelijk.	De berekening van de gewogen tabel is verduidelijkt.
Ter illustratie nog enkele voorbeelden van onvoldoende juiste formulering in en interne consistentie van het ontwerp. Op pagina 15 in de linker kolom is aangegeven dat een groot deel van de woningen in onze gemeente in handen is van een woningcorporatie. Als je de gemeente een beetje kent moet dat toch tot opgetrokken wenkbrauwen leiden: klopt dat wel? Wat blijkt: in de andere kolom op dezelfde pagina staat dat 27% van de woningen in bezit is van een woningcorporatie. Dat betekent dat 73% dus géén bezit is van een corporatie. Slordig.	Zoals beschreven is het relatieve aandeel woningen dat in bezit is van een woningcorporatie groot. Namelijk 27%, dat het merendeel niet in handen is van een woningcorporatie doet niet af van het relatieve percentage woningen in bezit van een woningcorporatie. 27% van de woningen is in bezit van een woningcorporatie, corporaties hebben daarmee voldoende schaalgrootte om een grote slag te maken met verduurzamen.
Op pagina 27 is een schema (tabel 1) opgenomen zonder een fatsoenlijke legenda en/of toelichting, en kan dit schema dus van alles betekenen.	De tabel en haar criteria zijn besproken onder kop 3.4 route naar aardgasvrije wijken in 2030 en 2050. De tabel laat zien hoe in de toekomst aan de hand van criteria een volgorde voor wijkaanpakken kan ontstaan. Voor nu liggen de meeste kansen bij het aansluiten en koppelen van lopende projecten, dit zal worden verduidelijkt.
Voor wat betreft het bieden van meer ondersteuning aan inwoners, is meer aanbieden niet de oplossing, maar een meer pro-actieve houding naar de inwoners veel effectiever. Onze ervaring is dat dat veel meer rendement op levert in bijvoorbeeld energiebesparing (kijk naar het succes van energiecoaches elders in de provincie).	De warmtetransitie zal vragen om een proactieve houding, maar ook veel maatwerk. Binnen onze gemeente zijn we dan ook al bezig met energiecoaches, in samenwerking met onze buurtgemeenten via jouwbespaarcoach.com . Maar ook kunnen inwoners met vragen terecht bij het regionaalenergieloket.nl . Als laatste maken we binnen ons project Nieuwborgen.net vanuit de Programma Aardgasvrije Wijken ook veel gebruik van energiebespaarcoaches die het voor inwoners inzichtelijk maken waar het best energie (maar ook geld) bespaard kan worden. Deze lessen

		nemen we mee voor de rest van onze gemeente.
	Een onder inwoners uitgezette vragenlijst krijgt 170 reacties. Dat is met goed fatsoen nauwelijks een respons te noemen, zodat er conclusies kunnen worden getrokken.	Bij het uitzetten van een vragenlijst via sociale media en de Oldambtster zijn er slechts 170 reacties binnen, dit wordt benoemd. De enige conclusie die getrokken is dat de warmtetransitie nog weinig leeft. Er is een indicatie gegeven van de resultaten, de lage respons is benoemd en valt in de bijlage te lezen. Met een hogere respons was dit hoofdstuk verder uit te werken.
	Dit soort fouten maakt dat je vraagtekens gaat zetten bij de wijze waarop dit document tot stand is gekomen. Dat is niet goed voor het verwerven voor draagvlak voor deze warmtetransitie. En dat is bovendien in tegenspraak met het doel om de participatie (de 'wijk-warmte-aanpak') goed vorm te geven.	Wij verwijzen hier naar het bovenstaande antwoord. En willen erop attenderen dat de enquête een onderdeel is geweest van het participatie proces. Hiervoor zal des te meer aandacht aan worden besteed tijdens de opstelling van de wijkaanpakken.
	Eerder hebben wij aangegeven dat de positionering van dit soort documenten in het grotere geheel van activiteiten van de gemeente op het gebied van de energietransitie wenselijk is. Dat standpunt herhalen wij hier. Het ontbreken van deze context maakt de voorgestelde stappen een fragmentarisch karakter hebben. Deze visie blijft daardoor in de lucht hangen.	Door een visie op te stellen wordt het voor ons als gemeente gemakkelijker om verbinding te zoeken op andere thema's. Dat op het moment van schrijven nog niet alles in kunnen en kruiken is komt doordat we aan het beginpunt van de warmtetransitie staan.
	Dit roept de gelijkenis op met de onduidelijkheid rondom de (uitvoering van de) versterkingsoperatie, en leidt tot 'niet-uitlegbare verschillen'. Dat is, zoals wij al eerder aangegeven hebben, niet bevorderlijk voor het draagvlak van maatregelen. Laat staan dat het leidt tot actie bij de inwoners, terwijl dat nu juist net zo hard nodig is, gelet op het accent op energiebesparing. Het is derhalve wat ons betreft een noodzakelijk voorwaarde om dat in deze transitievisie warmte veel beter op te schrijven.	De verduidelijking zal plaatsvinden per dorp/buurt/wijk aan de hand van een uitgebreid participatie traject. Dat behoort tot de wijkaanpakken die gebaseerd zal zijn op de uitgangspunten en kansen vanuit de opgestelde visie.
8.	De focus ligt op aardgasvrij en CO ₂ -neutraal. Nu is aardgas een veel gebruikte energiebron, maar zeker niet de enige en ook niet de meest vervuilende. En	De TVW is opgesteld naar aanleiding van het klimaatakkoord. Hierin is opgenomen om onze CO ₂ uitstoot drastisch te verminderen. Met als einddoel een vermindering van 95% in het jaar 2050 ten opzichte van het

	behalve CO2 gaat het ook om andere uitstoot. Waarom worden andere energiebronnen die CO2 uitstoten en vervuילend zijn buiten beschouwing gelaten, is hier geen visie op? De gemeente Oldambt heeft zelf ondervonden dat de uitstoot van een alternatieve energiebron als biomassa-installatie te veel uitstoot opleverde van o.a. koolmonoxide, fijnstof en benzeen. Overschakeling naar aardgas was het betere alternatief. Een ander voorbeeld is de gemeente Utrecht waar inwoners maximaal €2.000,- subsidie krijgen als men open haard of kachel verwijderd. Volgens deze gemeente is hout-stook een van de belangrijkste bron van luchtvervuiling door particulieren waar men zelf invloed op kan uitoefenen (inleiding).	jaar 1990. In zijn algemeenheid zal wel worden gekeken naar alternatieve warmtebronnen die duurzaam zijn voor de toekomst. Daartoe zullen dus niet warmtebronnen behoren die veel ongewenste uitstoot opleveren.
	In 1.2. staat: “..het aardgasvrij maken van alle wijken in de gemeente Oldambt tot 2030”. - in 1.4 staat: “.. geven we aan hoe we Oldambt richting 2050 aardgasvrij willen worden” - in 2.1.staat: “..door 20% van de woningen in 2030 aardgasvrij te maken.” Wat wordt dan in paragraaf 1.2 verstaan onder “alle wijken” en dit ook in relatie tot de tabel op pagina 27. (1.2 Wat is de TVW).	Met de zinsnede in 1.2 wordt bedoeld hoe (alle) wijken, die we op het oog hebben om mee te beginnen, worden verduurzaamd. Dit en de zinsneden genoemd in 1.4 en 2.1 zullen worden verduidelijkt. De tabel op pagina 27 laat zien hoe de prioritering van wijken tot stand kan komen. Tot 2030 zullen we zo veel mogelijk koppelingskansen met andere projecten zoeken, waarna we hopen op te schalen. Dit zal worden verduidelijkt.
	We gaan ervan uit de rood gemerkte dorpen/wijken relatief hoge woonlasten hebben in de sociale huurwoningen. Graag toelichting/onderbouwing wat de oorzaak is dat Nieuw Scheemda hier wel onder valt, maar bijvoorbeeld Drieborg en Ganzedijk niet? (pg. 15 figuur 4).	De kaart geeft per vierkant van 750 bij 450 meter de woningen weer waar minimaal drie huishoudens in de tekort of risicogroep wonen die gemiddeld een hoge energierekening hebben. Dat wil zeggen: zij betalen meer dan €140 per maand aan energie. Dit is volgens het onderzoek wel het geval in Nieuw Scheemda en niet in Drieborg of Ganzedijk.
	Op pagina 25 staat: “Zolang warmtenetten niet gesocialiseerd zijn, verdient een”. Wat is in dit kader de betekenis van “gesocialiseerd”?	Een warmtenet is momenteel afhankelijk van een sluitende business case. Tenzij de onrendabele top gesubsidieerd kan worden door bijvoorbeeld het Rijk. De betekenis van ‘gesocialiseerd’ is dat de kosten van bijvoorbeeld een

	warmtenet in het tarief verwerkt wordt welk een gebruiker betaalt.
Op pagina 25 staat: “Andere warmtebronnen zijn in Scheemda ook relatief goedkoop, vergeleken met de kosten in andere dorpen”. Wat zijn deze warmtebronnen?	De warmtebronnen zijn benoemd in onze transitievisie warmte. Onder andere duurzame gassen, geothermische of restwarmtebronnen en elektrische verwarming. Ter verduidelijking wordt met de passage bedoeld dat andere warmtebronnen die hier mogelijk zijn, naast de gene die maatschappelijk de laagste kosten heeft, hier relatief goedkoper zal zijn dan op een andere locatie.
Voor het uitvoeren van dit programma is het schema op pagina 27 essentieel. Het geeft, nemen we aan, de volgorde waarin de dorpen/wijken aan de beurt zijn voor uitvoering van dit programma. Daarom dient deze tabel te worden voorzien van een uitgebreide uitleg en onderbouwing. Zoals: - welke berekening ligt ten grondslag van de “nationale kosten”? - waarom scoort Finsterwolde een 2 bij geschikte bron, terwijl andere dorpen die ook vallen onder de optie “groen gras” een 1 krijgen? - wat is de onderbouwing van “actieve inwoners” - bevolkingssamenstelling zal verdeling tussen jong en oud zijn, met lagere score als er meer ouderen zijn? - Nieuwborgen.net betreft Nieuwolda. Waarom krijgen Midwolda, Finsterwolde en Nieuw Scheemda/t Waar dan de respectievelijk de cijfers; 2, 1 en 3? - wat valt onder de wegingscriteria “Overige”? - waarom lage wegingsfactor voor isolatieniveau, terwijl dit ook volgens deze nota woningen met hoge isolatiegraad makkelijker van het aardgas af kunnen stappen. Volgens ons dient “isolatieniveau” geen onderdeel uit te maken van deze tabel. Op pagina 32 staat dat isolatie van belang is om je woning transitie gereed te maken en dat besparing een thema is	De tabel kan sturing geven aan warmtetransitie door thema’s te wegen. Dit kan voor het vervolg verder worden uitgewerkt en als leidraad worden gebruikt om te beslissen waar de volgende stap gezet kan worden. De gedachte en betekenis achter deze tabel zal beter worden toegelicht. Het isolatieniveau heeft een laag wegingsniveau omdat de focus, zoals benoemd ligt op energie besparen voordat er wordt gekozen voor een alternatieve warmtevoorziening. Isolatieniveau maakt onderdeel uit van de tabel omdat mocht er voor gekozen worden om al wel van het aardgas te willen stappen, de locaties met een gemiddeld hoger isolatieniveau daar geschikter voor zijn. Andersom kunnen wijken in kaart gebracht worden waar het gemiddelde isolatieniveau ondermaats is.

	waar veel winst mee te behalen valt. Een programma m.b.t. isolatie en besparing dient daarom als eerste voor de gehele gemeente te worden uitgerold. Isolatieniveau daarom geen onderdeel van de uitrol per dorp/wijk en als factor in deze tabel (gewogen wijken).	
	De vragenlijst werd door slechts 170 inwoners ingevuld. Dit is toch dusdanig laag dat hier geen conclusies uit kunnen worden getrokken, zoals: “De antwoorden op de vragenlijst laten zien dat inwoners van Oldambt betrokken zijn bij de gemeente en hun wijk of dorp. Ongeveer 40% van de respondenten gaf aan mee te willen denken over de planvorming en visie over duurzame warmtevisie of bij het maken van een plan voor de wijk.”	De vragenlijst was onderdeel van het participatieproces en het is jammer dat de enquête zo beperkt is ingevuld. Er zijn geen conclusies getrokken uit de vragenlijst, wel zijn er een aantal constatering geplaats die o.a. laten zien wat wij als gemeente interessant vinden om te weten. Dit zal worden verduidelijkt. De constatering dat 40% van de respondenten van de vragenlijst graag wilt meedenken bij de planvorming en verdere uitwerking van de transitievisie is een feit. Wij zijn wat dat betreft ook blij dat we een aanzienlijke groep inwoners hebben weten te interesseren voor verdere participatie. Voor iedereen zal dit proces toegankelijk zijn om zijn of haar wensen te kunnen uiten.
	Deze tabel [hfst. 6.6] roept heel veel vragen op, een onderbouwing/toelichting ontbreekt. Als we ons beperken tot Nieuw Scheemda en 't Waar dan bijvoorbeeld: - wat is PBL? - verspreide huizen; dit zijn de huizen buiten bebouwde kom of...? - Nieuw Scheemda betreft het dorp zonder Hamrikkerweg, dus alleen Kerkwijk met zijstraten? - hoe kunnen er, soms behoorlijke, verschillen zijn tussen Hamrikkerweg en 't Waar? Qua bebouwing en dichtheid zijn er eigenlijk geen verschillen, ervan uitgaande dat buiten bebouwde kom valt onder “verspreide huizen”. - de laagste kosten heeft de voorkeur, maar niet bij “verspreide huizen”. Geen groen gas met de laagste kosten ad. 366 maar elektrisch ad. 634!	- Planbureau voor de Leefomgeving. - Verspreide huizen zijn de overige woningen binnen de wijkgrenzen, buiten de bebouwde kom. - De Hamrikkerweg betreft het zuidelijke deel van Nieuw Scheemda. Het noordelijke deel van de Hamrikkerweg is opgenomen in Nieuw Scheemda. - De verschillen zijn relatief klein. Het enige grote verschil is de rendabiliteit van een hoge temperatuur warmtenet. Wat in principe overal behoorlijk duurder is dan duurzaam gas. Echter vallen de kosten voor Hamrikkerweg in het specifiek behoorlijk hoog uit.

Graag uitleg hierover.

- Scheemderzwaag, hier ondergebracht bij Nieuw Scheemda/'t Waar, scoort qua kosten bij elektrisch en warmtenet veel lager dan Nieuw Scheemda. Wat is hiervan de oorzaak?

- de kosten van elektriciteit bij "verspreide huizen" is lager dan bij Hamrikkerweg, terwijl kosten in buitengebied voor nutsvoorzieningen normliter hoger zijn. Hoe kan dit?

Bij de andere energiebronnen zijn de kosten bij "verspreide huizen" wel hoger (technische analyse).

- Duurzaam gas is niet voor de gehele gemeente beschikbaar. Zo zullen er gebieden een andere alternatieve warmtevoorzieningen moeten gebruiken. Volgens de berekeningen zijn de kosten hiervoor te overzien voor het verspreide huizen gebied. Elektrisch is wat dat betreft ook een individuele aanpak en doordat het een relatief kleine groep woningen betreft zal de impact op het net te overzien zijn.
- De woningen rondom de Scheemderzwaag en de Zwaagsterweg (waaronder het ziekenhuis) zullen karakteristieken hebben zoals een betere isolatiegraad waarbij de kosten lager zullen uitvallen dan op de andere locaties.
- Heeft onder andere te maken met de kosten die geraamd zijn om het elektriciteitsnet te verzwaren dan wel uit te breiden, wat waarschijnlijk niet ter sprake komt bij het gebied van de verspreide huizen.